

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen - ohje ilmoitusvelvolliselle

10.7.2019

ESAVI/22775/2019

© Aluehallintovirasto 2019

Sisällysluettelo

1	Ohjeen tarkoitus ja kohderyhmä.....	3
2	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä	4
3	Rahanpesulain keskeiset veloitteet ilmoitusvelvollisille.....	5
4	Riskiarvio	5
5	Asiakkaan tunteminen.....	5
5.1	Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen	6
5.2	Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen	7
5.3	Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta.....	8
5.4	Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus	9
5.5	Tehostettu tuntemisvelvollisuus	10
5.5.1	Etätunnistaminen.....	10
5.5.2	Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt.....	11
5.5.3	Euroopan talousalueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus.....	13
5.6	Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen	14
5.7	Asiakkaan tunteminen ilmoitusvelvollisen puolesta	15
6	Ilmoitusvelvollisuus epäilyttävistä liiketoimista.....	15
6.1	Ilmoitusvelvollisuus ja lisäselvitykset.....	15
6.2	Ilmoituksen muoto ja sisältö	15
6.3	Ilmoitukseen liittyvien tietojen säilyttäminen ja salassapito.....	16
7	Veloitteet jäädytyspäätösten ja finanssipakotteiden johdosta	16
8	Koulutus ja ohjeistus	17
9	Sisäinen valvonta ja rahanpesulain veloitteiden rikkomisista ilmoittaminen	17
9.1	Sisäinen valvonta.....	17
9.2	Ilmoitusvelvollisen menettelytavat rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen	18
9.3	Aluehallintoviraston järjestelmä rikkomusepäilyjä koskeville ilmoituksille	18
10	Valvonta ja hallinnolliset sanktiot.....	19

1 Ohjeen tarkoitus ja kohderyhmä

Nykyinen laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, jäljempänä rahanpesulaki) tuli voimaan 3.7.2017. Lain tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja selvittämistä sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia.

Tässä ohjeessa käydään läpi rahanpesulaissa ilmoitusvelvollisille säädetyt velvollisuudet. Ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan niitä tahoja, jotka rahanpesulain 1 luvun 2 §:n mukaan kuuluvat lain soveltamisalan piiriin.

Ohjeen tarkoituksena on selkeyttää rahanpesulain velvoitteita. Tämän ohjeen lisäksi aluehallintovirasto julkaisee alakohtaiset liitteet, joiden tarkoituksena on antaa toimialakohtaisia esimerkkejä lain velvoitteiden soveltamistilanteista. Edellä mainittujen ohjeiden lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee laatia omaan toimintaansa soveltuvat toimintaohjeet lain velvoitteiden noudattamiseksi.

Aluehallintoviraston valvomia ilmoitusvelvollisia ovat:

- liike- tai ammattitoimintana oikeudellisia palveluita tarjoavat (pl. asianajajat) siltä osin kuin toimitaan asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa taikka osallistutaan asiakkaan puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:
 - a) kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostamiseen tai myyntiin;
 - b) asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen;
 - c) pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaamiseen tai hoitamiseen;
 - d) yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestelyyn; tai
 - e) säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen;
- sellaiset rahoituspalveluja tarjoavat yritykset, jotka eivät ole Finanssivalvonnan valvottavia;
- eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain (853/2016) soveltamisalaan kuuluvat vertaislainanvälittäjät;
- sijoituspalvelulain (747/2012) 2 luvun 3 §:n 1 momentin 1–8 kohdassa tarkoitettua palvelua liike- tai ammattitoimintana tarjoavat;
- panttilainauslaitoksista annetussa laissa (1353/1992) tarkoitetut panttilainauslaitokset;
- kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä annetussa laissa (1075/2000) tarkoitetut kiinteistönvälitysliikkeet sekä vuokrahuoneiston välitysliikkeet;

- perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä annetun lain (411/2018) soveltamisalaan kuuluvat perintätoiminnan harjoittajat;
- yrityspalvelun tarjoajat;
- pääasiallisena liike- tai ammattitoimintana suoraan tai välillisesti veroneuvontapalveluita tai verotukseen liittyvää tukea tarjoavat;
- liike- tai ammattitoimintana kirjanpitoitehtäviä toimeksiannosta hoitavat;
- liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvät tai välittävät siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa;
- liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä myyvät tai välittävät siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina vähintään 10 000 euroa;
- liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä vapaasataman kautta myyvät, välittävät tai säilyttävät siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina vähintään 10 000 euroa.

Velvollisuudesta rekisteröityä aluehallintoviraston rahanpesun valvontarekisteriin on erillinen ohjeistuksensa, joka löytyy osoitteesta <http://www.avi.fi/web/avi/rahanpesun-valvontarekisteri>

Ilmoitusvelvollisen tulee rekisteröidä omat omistajansa sekä muut tosiasialliset edunsaajansa kaupparekisteriin. Ilmoitusvelvollisen omia omistajia ja muita tosiasiallisia edunsaajia koskevista rekisteröintivelvoitteista löytyy lisätietoa osoitteesta https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot_heinakuusta_2019_alkaen.html

2 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä

Rahanpesulla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään häivyttämään tai peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä. Rahanpesua edeltää niin sanottu esirikos, jolla pestävä omaisuus on hankittu. Rahanpesussa epäily kohdistuu siten varojen alkuperään. Rahanpesun kohteena olevat varat voivat olla peräisin mistä tahansa rikoksesta. Suomessa valtaosa pestävästä rahasta on peräisin omaisuusrikoksista, talousrikollisuudesta tai huumausainerikollisuudesta. Rahanpesun kohteena voi olla rikoksella hankittu omaisuus, rikoksen tuottama hyöty tai näiden tilalle tullut omaisuus.

Rahanpesulle on tyypillistä, että omaisuus muuttaa muotoaan vaikeuttaen rikollisen alkuperän havaitsemista. Rahanpesun onnistuttua omaisuus näyttää laillisesti hankitulta. Rahanpesuun voi syyllistyä, kun ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta tarkoituksena hankkia itselleen tai toiselle hyötyä tai peittää ja häivyttää omaisuuden rikollinen alkuperä.

Rahanpesu on säädetty rangaistavaksi rikoslain (39/1889) 32 luvun pykälissä 6-10.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa annetaan tai kerätään varoja terroritekojen suorittamiseksi. Terrorismin rahoittamisessa epäily kohdistuu varojen käyttökohteeseen. Terrorismin rahoittamiseen käytetyt varat voivat olla peräisin laillisistakin lähteistä. Terrorismin rahoittamiseen syyllistyy se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan laissa määriteltyjä terroritekoja.

Terrorismin rahoittaminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34a luvun pykälissä 5 ja 5a.

3 Rahanpesulain keskeiset veloitteet ilmoitusvelvollisille

- *Tunnista ja arvioi* omaan toimintaan liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen *riskit*.
- *Tunne* asiakkaasi ja näiden toiminta.
- *Seuraa* asiakkaittesi toimintaa.
- *Ilmoita* havaitsemistasi epäilyttäviä liiketoimista *rahanpesun selvittelykeskukselle*.
- *Laadi ohjeistus ja järjestä koulutusta* työntekijöille, jotta nämä osaavat toimia lain veloitteiden mukaisesti.

4 Riskiarvio

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa keskeistä on riskiperusteisuus. Riskiperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että ilmoitusvelvolliset tunnistavat, arvioivat ja ymmärtävät ne rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, joille ilmoitusvelvolliset omassa toiminnassaan altistuvat, ja mitoittavat lain edellyttämät torjuntatoimenpiteensä riskien mukaan. Riskiperusteisen toiminnan perustana on ilmoitusvelvollisen tekemä, sen omaa toimintaa koskeva ja ohjaava riskiarvio.

Riskiarvion laatimisesta säädetään rahanpesulain 2 luvussa. Ilmoitusvelvollisen on laadittava riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi.

Riskiarvio on päivitettävä säännöllisesti. Riskiarvio ja siihen tehtävät muutokset on toimitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle *tämän pyynnöstä*, ilman aiheutonta viivytystä. Ilmoitusvelvollisen on otettava riskiarvion laadinnassa huomioon toimintansa luonne, koko ja laajuus, sekä kehitettävä näiden suhteen riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Toimintaperiaatteita, menettelytapoja ja valvontaa on seurattava sekä kehitettävä, ja ilmoitusvelvollisen ylimmän johdon on hyväksyttävä ne.

Ilmoitusvelvollisten käyttöön on tehty riskiarvion laadintaa koskeva ohje, jossa on yksityiskohtaisemmin perehdytty riskiperusteiselle toiminnalle ja riskiarviolle asetettuihin edellytyksiin. Ohje löytyy osoitteesta: <http://www.avi.fi/web/avi/riskiarvio>

5 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tuntemisesta säädetään rahanpesulain 3 luvussa. Rahanpesulain keskeisimpänä tavoitteena on, että ilmoitusvelvolliset tuntevat asiakkaansa ja heidän

toimintaansa siinä laajuudessa, että ne pystyvät havaitsemaan tavanomaisesta poikkeavat liiketoimet. Asiakkaalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolle ilmoitusvelvollinen tarjoaa palveluita tai joka pyytää tai käyttää ilmoitusvelvollisen palveluita.

Asiakkaan tuntemista koskeva kokonaisuus pitää sisällään seuraavat veloitteet:

- velvoite tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys;
- velvoite tunnistaa asiakkaan edustaja ja todentaa tämän henkilöllisyys;
- velvoite tunnistaa asiakkaan tosiasialiset edunsaajat ja tarvittaessa todentaa näiden henkilöllisyys;
- velvoite arvioida, onko asiakassuhteeseen syytä soveltaa tehostettua tuntemismenettelyä; sekä
- velvoite hankkia tietoja asiakkaan ja tämän tosiasialisen edunsaajan toiminnasta, seurata asiakkaan toimintaa ja selvittää poikkeavien liiketoimien taustoja.

Asiakkaan tuntemista koskevia toimia tulee noudattaa riskiperusteisesti koko asiakassuhteen ajan. Ilmoitusvelvollisen omasta toimialasta riippuen esimerkiksi asiakasrakenne, tarjottavat palvelut ja tuotteet sekä maantieteelliset toiminta-alueet poikkeavat toisistaan. Tarkoituksena on, että ilmoitusvelvollinen tunnistamiensa riskien perusteella mitoittaa asiakassuhteisiinsa liittyvät menettelytapansa ja riskienhallintansa asiakkaidensa ja näiden käyttämien palveluiden erityispiirteiden mukaisesti. Asiakassuhteen riskiperusteiseen arviointiin liittyen ilmoitusvelvollinen esimerkiksi arvioi sen, onko asiakassuhteessa tarpeen käyttää yksinkertaistettua tai tehostettua tuntemismenettelyä.

Asiakkaan tuntemista koskeviin toimiin liittyy läheisesti myös jäädytys- ja pakotesäätely, vaikka kyse ei ole suoraan rahanpesulakiin kirjatuista velvoitteista. Jäädytyspäätösten ja finanssipakotteiden velvoitteita käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Mikäli ilmoitusvelvollinen ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseen liittyviä velvoitteitaan, ilmoitusvelvollinen ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta.

5.1 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Asiakkaan tunnistamisesta ja henkilöllisyyden todentamisesta säädetään rahanpesulain 3 luvun 2 §:ssä. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys vakituista asiakassuhdetta perustettaessa.

Asiakkaan *tunnistamisella* tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä vapaamuotoisesti asiakkaan toimittamien tietojen perusteella. Tunnistaminen voi tapahtua esimerkiksi tiedustelemalla asiakkaan nimeä.

Asiakkaan *henkilöllisyyden todentamisella* tarkoitetaan puolestaan henkilöllisyyden varmentamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevasta asiakirjasta.

Vakituisella asiakassuhteella tarkoitetaan pysyväisluonteista suhdetta tai suhdetta, jonka yhteydenottohetkellä oletetaan tulevan pysyväksi, tai asiakasta, jolla on vähintään yksi sopimus tai sitoumus ilmoitusvelvollisen kanssa. Tällainen asiakassuhteen perustaminen voi olla esimerkiksi tilin avaaminen, luottosopimuksen solmiminen, rahasto-osuuden merkitseminen tai välitys- tai toimeksiantosopimuksen solmiminen.

Todentamisasiakirjaksi käy suomalaisen viranomaisen myöntämä voimassa oleva ajokortti, henkilökortti, passi, kuvallinen KELA-kortti, muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja. Jos suomalaisen viranomaisen myöntämää asiakirjaa ei ole, todentamiseen käy ulkomaan passi tai muu matkustusasiakirjana hyväksyttävä henkilöllisyystodistus.

Oikeushenkilön ollessa kyseessä todentamisasiakirjana voidaan käyttää kaupparekisteriotetta tai muuta vastaavaa otetta julkisesta rekisteristä. Myös oikeushenkilön puolesta toimiva luonnollinen henkilö on tunnistettava ja tämän henkilöllisyys todennettava sekä varmistettava, että tällä on oikeus edustaa oikeushenkilöä.

Lisäksi ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys, jos asiakkuus on satunnainen ja:

- 1) liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus yhteensä on vähintään 10 000 euroa;
- 2) tavaroiden myynnissä suoritettavan liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus käteisenä on yhteensä vähintään 10 000; tai
- 3) kyse on epäilyttävästä liiketoimesta tai jos ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen.

Asiakas tulee aina tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa, mikäli ilmoitusvelvollinen epäilee aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyttä.

Jos joku toimii asiakkaan puolesta tämän lukuun (*edustaja*), myös edustaja tulee tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa. Tärkeää on varmistaa, että edustajalla on oikeus toimia asiakkaan puolesta. Esimerkiksi yrityksen puolesta toimiva henkilö toimii yrityksen edustajana, joten edustajan henkilöllisyys tulee todentaa ja edustamisoikeus varmistaa.

Asiakas tulee tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa lähtökohtaisesti asiakassuhdetta perustettaessa, mutta kuitenkin viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin liiketoimi on suoritettu loppuun. Jos kyseessä on tilanne, jossa asiakas tulee tunnistaa liiketoimien yhteenlasketun arvon perusteella, henkilöllisyys tulee todentaa, kun 10 000 euron raja saavutetaan.

5.2 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan yksinkertaistettuna sellaista luonnollista henkilöä, joka omistuksensa kautta, äänioikeutensa kautta tai muulla perusteella käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa tosiasialliset edunsaajat ja tarvittaessa todennettava näiden henkilöllisyys. Asiakkaan tosiasiallisista edunsaajista tulee lisäksi pitää yllä riittäviä, tarkkoja ja ajantasaisia tietoja.

Yhteisön, kuten esimerkiksi osakeyhtiön, tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka viime kädessä:

- 1) omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 % osuuden oikeushenkilön osakkeista tai muuten omistaa vastaavan osuuden oikeushenkilöstä;
- 2) käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 % osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin; tai
- 3) käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Osoituksena *suorasta omistuksesta* pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 % omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä.

Osoituksena *välillisestä omistuksesta* pidetään sitä, että:

- 1) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 % omistusosuus tai suurempi kuin 25 % osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä, tai;
- 2) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.

Yhteisön tosiasialliset edunsaajat, suoran tai välillisen omistuksen kautta, on tunnistettava aina. Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai edellä kuvatut edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään tarkasteltavana olevan oikeushenkilön hallitusta tai vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä. Tämä poikkeus ei kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa asiakas kieltäytyy luovuttamasta tietoja tosiasiallisista edunsaajista, vaan sellaisia tilanteita, joissa tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä omistuksen tai määräysvallan kautta tunnistamaan.

Rahanpesulain 1 luvun 7 §:ssä on säädetty joitain vähäisiä poikkeuksia esimerkiksi säätiöiden ja asunto-osakeyhtiöiden osalta sen suhteen, kenet katsotaan tosiasialliseksi edunsaajaksi. Myös 7 §:ssä luetelluissa tapauksissa tosiasialliset edunsaajat on tunnistettava aina.

Kuolinpesän osakkaiden tunnistamiseen ja henkilöllisyyden todentamiseen pätee sama, mitä tässä ohjeessa on asiasta todettu tosiasiallisten edunsaajien osalta.

5.3 Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta

Tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee perehtyä asiakkaan toimintaan niin, että poikkeaviin liiketoimiin on mahdollista kiinnittää huomiota. Ilmoitusvelvollisen selonottovelvollisuudesta ja jatkuvasta seurannasta säädetään rahanpesulain 3 luvun 4 §:ssä.

Selonottovelvollisuuden myötä ilmoitusvelvollisen tulee hankkia tietoja asiakkaansa ja tämän tosiasiallisen edunsaajan toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteista palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Ilmoitusvelvollisella tulee olla selkeä käsitys siitä, kuinka omaan liiketoimintaan kuuluvia tuotteita ja palveluita käytetään, sekä siitä, mitä vastapuolena toimivan asiakkaan liiketoiminta pitää sisällään, kuinka liiketoimintaa harjoitetaan ja miten laajaa toiminta on. Se, kuinka paljon tietoja tulee hankkia ja mistä lähteistä, riippuu siitä, mitä ilmoitusvelvollinen pitää riskiarvionsa perusteella tarpeellisena.

Ilmoitusvelvollisen on seurattava asiakkaansa toimintaa. Seurannan tulee olla asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja kestoon sekä riskeihin nähden riittävää sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta ja tämän toiminnasta. Käytännössä tarkoituksena on, että ilmoitusvelvollinen seuraisi asiakastaan niin, että tällä on edellytykset havaita, jos asiakkaan toiminta poikkeaa tavanomaisesta. Vakutuisissa asiakassuhteissa voidaan tavanomaisesta poikkeavaa käytöstä havaita asiakkaan aiempaan toimintaan nähden ja satunnaisissa asiakassuhteissa tavanomaisesta poikkeavat liiketoimet usein liittyvät toimialalla epätavanomaisiin liiketoimiin.

Selonottovelvollisuuden perusteella ilmoitusvelvollisen on lisäksi erityisesti kiinnitettävä huomiota liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta, oli näkökulmana sitten asiakkaan normaali toiminta tai ilmoitusvelvollisen toimialan tavanomainen liiketoimi. Samoin on meneteltävä, jos liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta. Tarvittaessa liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on selvitettävä.

Asiakkaan luotettava tunnistaminen voi edellyttää useampien edellä mainittujen menetelmien yhdistämistä tai lisätietojen hankkimista muista lähteistä. Lisäksi tulee varmistaa, että asiakkaan tuntemiseksi hankittavat tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, perusteet palvelun käytölle tai tuotteen käyttämiselle, ovat käytettävissä.

Selonottovelvollisuuden puitteissa ilmoitusvelvollisen on syytä ottaa huomioon myös kansainväliset pakotejärjestelmät sekä kansallinen varojen jäädyttämistä terrorismin torjumiseksi koskeva sääntely. Jäädityspäätösten ja finanssipakotteiden velvoitteita käsitellään tarkemmin luvussa 7.

5.4 Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus

Jos ilmoitusvelvollinen arvioi riskiarvionsa perusteella, että asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, ilmoitusvelvollinen voi noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi.

Yksinkertaistetussa menettelyssä ilmoitusvelvollinen voi suorittaa kevennettynä seuraavat rahanpesulain 3 luvun asettamat velvoitteet:

- asiakkaan ja tämän edustajan tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen,
- tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisen ja todentamisen,

- asiakasta koskevien tietojen hankkimisen, jatkuvan seurannan ja selonottovelvollisuuden epäilyttävistä tapahtumista, ja
- asiakkaan tuntemistietojen säilyttämisen.

Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus ei kuitenkaan salli säännösten noudattamatta jättämistä. Kysymys on menettelyn keventämisestä, joka voi koskea esimerkiksi tuntemistietojen määrää tai lähteitä taikka henkilöllisyyden todentamisen ajoitusta. Olennaista on, että yksinkertaistettu menettely on ilmoitusvelvollisen riskiarviossa perusteltavissa.

Ilmoitusvelvollisen on järjestettävä asiakassuhteen riittävä seuranta poikkeuksellisten tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi.

5.5 Tehostettu tuntemisvelvollisuus

Jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski taikka jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä muodostaa EU:n komission arvion mukaan merkittävän riskin EU:n sisämarkkinalle tai ei täytä kansainvälisiä velvoitteita, asiakassuhteeseen on sovellettava tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi.

Sovellettaessa tehostettua menettelyä ilmoitusvelvollinen kiinnittää asiakkaaseen, tämän liiketoimintaan ja/tai liiketoimiin tavallista suurempaa huomiota sen varmistamiseksi, ettei asiakassuhteeseen liity rahanpesua tai terrorismin rahoittamista.

Tehostetut asiakkaan tuntemistoimet voivat merkitä esimerkiksi erityisen huomion kiinnittämistä asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen ja luotettavaan dokumentaatioon, liiketoimien taustan ja tarkoituksen selvittämiseen, varojen alkuperään sekä asiakassuhteen seuraamiseen.

Tehostettua menettelyä tulee noudattaa myös silloin, kun kyse on etätunnistamisesta tai poliittisesti vaikutusvaltaisesta henkilöstä.

5.5.1 Etätunnistaminen

Etätunnistamiseksi kutsutaan tilannetta, jossa asiakas ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa. Tällöin ilmoitusvelvollisen tulee rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin vähentämiseksi:

- 1) todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä;
- 2) varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin; tai
- 3) todentaa asiakkaan henkilöllisyys vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 910/2014/28 artiklassa, taikka muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.

5.5.2 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt

Rahanpesulain 3 luvun 13 §:ssä säädetään poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvästä tehostetusta tuntemisvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisella tulee olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai tosiasiallinen edunsaaja, tai onko hän ollut, poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö (PEP, *politically exposed person*), poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön määritelmä

Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ovat tahoja, joille on uskottu huomattavaa julkista valtaa. Lain mukaan *poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä* tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut julkisessa tehtävässä:

- a) valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä;
- b) parlamentin jäsenenä;
- c) poliittisten puolueiden johtojen jäsenenä;
- d) ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta;
- e) tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä;
- f) keskuspankin johtokunnan jäsenenä;
- g) suurlähettiläänä tai asiainhoitajana;
- h) puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina;
- i) valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä; tai
- j) kansainvälisten yhteisöjen johtajana, varajohtajana ja hallituksen jäsenenä.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsenellä tarkoitetaan tämän:

- a) aviopuolisoa tai muuta aviopuolisoon rinnastuvaa kumppania;
- b) lapsia ja heidän aviopuolisojaan tai edellä tarkoitettua kumppania; ja
- c) vanhempia.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön *yhtiökumppaneilla* tarkoitetaan:

- a) kaikkia luonnollisia henkilöitä, joiden tiedetään olevan yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen kanssa; ja
- b) kaikkia luonnollisia henkilöitä, jotka ovat sellaisten yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiallisesti perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen eduksi.

Henkilön tiedetään olevan läheisessä liikesuhteessa silloin, kun yhteys on yleisesti tunnettu.

Henkilöä ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, kun hän ei ole toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen.

Menettelytavat poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden toteamiseksi

Poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden taustalla ovat kansainväliset toimet korruption torjumiseksi. Merkittävään asemaan ja vaikutusvaltiaan liittyy riski näiden väärinkäytöstä. Näin ollen vaikutusvaltaisilla henkilöillä on korostunut riski päätyä osalliseksi lahjonta- tai korruptiorikoksiin. Tällöin kohoaa luonnollisesti myös riski siitä, että rikoksen tuottamaa hyötyä yritetään häivyttää. Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevat vaatimukset ovat luonteeltaan ennaltaehkäiseviä eivätkä rikosoikeudellisia, eikä niitä tule tulkita siten, että kaikkia poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä olisi pidettävä rikolliseen toimintaan osallistuvina.¹ Näin ollen kategorista kieltäytymistä asiakassuhteista poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden kanssa ei voida pitää hyväksyttävänä.

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisella tulee olla riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen arvioimiseksi, onko asiakas tai edunsaaja poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani. Ilmoitusvelvollinen voi siten suhteuttaa menettelyn niihin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeihin, joita hän arvioi asiakassuhteisiinsa ja toimintaansa liittyvän. Ilmoitusvelvollisen on syytä ottaa huomioon muun muassa se, mitä edellä todettiin lahjonta- ja korruptiorikoksista. Menettelyt voivat siis poiketa eri asiakkaiden, asiakasryhmien, tuotteiden tai palveluiden välillä, sillä riskit voivat vaihdella ryhmittäin.

Keinot asiakkaan PEP-statuksen selvittämiseksi ovat ilmoitusvelvollisen itsensä valittavissa. PEP-statuksen selvittämiseksi asiakkaalta voidaan esimerkiksi tiedustella suoraan tämän ammattia. Lisäksi voidaan hyödyntää eri tiedotusvälineistä saatavaa tietoa, kaupallisia tietokantoja sekä eri valtioiden mahdollisesti ylläpitämiä tietokantoja. Tietolähteen uskottavuuteen ja luotettavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. PEP-statuksen selvittämiseen käytettävien toimenpiteiden tulee kuvastaa kulloistakin riskitilannetta. Asiakkaan PEP-statuksen selvittäminen tulee dokumentoida esimerkiksi merkitsemällä se asiakastietoihin.

Eryistä huomiota on syytä kiinnittää liikesuhteisiin sellaisten henkilöiden kanssa, joilla on jokin selkeä liittymäkohta sellaisiin maihin, joissa lahjonta on laajalle levinnyttä.² Eri maiden korruptiotilanteesta saa viitteitä esimerkiksi Transparency Internationalin vuosittain julkaisemasta indeksistä: <https://www.transparency.org/cpi2018>

Jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski, poliittinen vaikutusvalta on aina selvitettävä.

Tehostetun tuntemisen menettelytavat poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön suhteen

Jos asiakas on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön yhtiökumppani:

¹ 4. rahanpesudirektiivi, johdantokappale 33.

² 3. rahanpesudirektiivi, johdantokappale 32.

- 1) ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon on hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa;
- 2) ilmoitusvelvollisen on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen; ja
- 3) ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehostettu ja jatkuva asiakassuhteen seuranta. Tehostettu seuranta voi tarkoittaa esimerkiksi asiakastietojen tiheämpää päivittämistä, tietojen hankkimista useammista luotettavista lähteistä ja/tai tarkempaa selvitystä poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön sidonnaisuuksista tai harjoittamasta liiketoiminnasta.

5.5.3 Euroopan talousalueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Tehostettua tuntemisvelvollisuutta edellytetään myös silloin, kun ilmoitusvelvollinen tekee liiketoimia tai suorittaa maksuja, jotka liittyvät Euroopan talousalueen ulkopuolisiin, komission yksilöimiin korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtioihin. Näissä tilanteissa ilmoitusvelvollisen tulee:

- 1) hankkia lisätietoja asiakkaasta ja tosiasiallisesta edunsaajasta;
- 2) hankkia lisätietoja perustettavan liikesuhteen tarkoituksesta;
- 3) hankkia lisätietoja asiakkaan ja tosiasiallisen edunsaajan varojen ja varallisuuden alkuperästä;
- 4) hankkia lisätietoja liiketoimien syistä;
- 5) hankkia ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon hyväksyntä asiakassuhteen aloittamiselle ja jatkamiselle;
- 6) järjestää tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta lisäämällä tarkastusten määrää lukumääräisesti ja ajoituksellisesti sekä valitsemalla liiketoimia, joita on selvitettävä laajemmin.

Lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee soveltaa seuraavia menettelyjä silloin, kun ne on riskiperusteisessa arvioissa katsottu tarpeellisiksi:

- 1) ilmoitusvelvollisen on sovellettava muita tarpeellisia tehostettuja asiakkaan tuntemismenettelyjä;
- 2) ilmoitusvelvollisen on käytettävä tarvittavia liiketoimien raportointimenetelmiä;
- 3) ilmoitusvelvollisen on rajoitettava asiakassuhteita ja liiketoimia asiakkaiden kanssa, jotka ovat korkean riskin valtioista.

Korkean riskin valtioihin liittyvän rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien torjumiseksi valvontaviranomaisella on käytössään eräitä järeitäkin toimenpiteitä. Mikäli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi on välttämätöntä, valvontaviranomainen voi esimerkiksi kieltää tytäryhtiön tai sivuliikkeen perustamisen Suomeen tai ilmoitusvelvollisen sivuliikkeen perustamisen korkean riskin valtioon.

5.6 Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen

Rahanpesulain 3 luvun 3 § velvoittaa ilmoitusvelvollisen pitämään kaikki asiakkaan tuntemista ja liiketoimia koskevat asiakirjat ja tiedot ajantasaisina ja olennaisina. Tiedot tulee säilyttää luotettavalla tavalla vähintään viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä tai satunnaisen vähintään 10 000 euron liiketoimen suorittamisesta. Kyseinen viiden vuoden aika on vähimmäisaika, pidemmällekin säilytysajalle voi joissain tapauksissa olla hyväksyttävä peruste. Tietoja voidaan säilyttää esimerkiksi asiakasrekisterissä tai muussa ilmoitusvelvollisen vastaavassa järjestelmässä, jossa niiden säilyttämisen voidaan katsoa tapahtuvan riittävän tietoturvallisesti.

Asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista on säilytettävä:

- 1) nimi, syntymäaika, henkilötunnus ja osoite;
- 2) edustajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 3) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tarvittaessa yhtiöjärjestys;
- 4) oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
- 5) oikeushenkilön toimiala;
- 6) tosiasiallisten edunsaajien nimi, syntymäaika ja henkilötunnus ja tarvittaessa tarkempi kuvaus omistus- ja määräysvaltarakenteesta;
- 7) henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta tai jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;
- 8) tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä sekä muut asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot;
- 9) rahanpesulaissa säädetyn selonottovelvollisuuden ja poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot;
- 10) pankki- tai maksutilin numero, tilin omistajan tai käyttöoikeuden haltijan nimi ja tilin avaamis- ja sulkemispäivä sekä muut tiliin liittyvät tunnistetiedot, siltä osin kuin on tarkoituksenmukaista ja tiedot eivät jo sisälly yllä listattuihin tietoihin; ja
- 11) tiedot, jotka on saatu sähköisen tunnistamisen menetelmien ja tunnistusprosessien kautta.

Jos asiakas on ulkomaalainen, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on yllä mainittujen tietojen lisäksi säilytettävä tieto asiakkaan kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot.

Ilmoitusvelvollisen on ilmoitettava asiakkailleen, että asiakkaan tuntemistietoja ja muita henkilötietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen

estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu, tutkintaan saattamista varten.

Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

5.7 Asiakkaan tunteminen ilmoitusvelvollisen puolesta

Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi ilmoitusvelvollisen puolesta täyttää muu rahanpesulaissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, tai tätä vastaava toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saanut tai rekisteröity toimija (*kolmas osapuoli*), jos tätä koskevat rahanpesulaissa säädettyä vastaavat asiakkaan tuntemista ja tietojen säilyttämistä koskevat velvollisuudet ja niiden noudattamista valvotaan.

6 Ilmoitusvelvollisuus epäilyttävistä liiketoimista

6.1 Ilmoitusvelvollisuus ja lisäselvitykset

Rahanpesulain 4 luvussa säädetään ilmoitusvelvollisen velvollisuudesta tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle.

Ilmoitusvelvollisen tulee kiinnittää huomiota poikkeuksellisiin liiketoimiin ja tarvittaessa selvittää liiketoimeen liittyvien varojen alkuperää. Havaittuaan epäilyttävän liiketoimen ja täytettyään selonottovelvollisuuden, ilmoitusvelvollisen on viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä riippumatta siitä, onko asiakassuhdetta perustettu tai onko siitä kieltäydytty, tai onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty tai onko siitä kieltäydytty.

Ilmoitusvelvollinen voi tehdä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen myös enimmäismääräksi asettamansa kynnyksarvon ylittävästä yksittäisestä maksusta tai muusta suorituksesta tai useasta erillisestä toisiinsa yhteydessä olevasta maksusta tai suorituksesta.

Liiketoimi tulee keskeyttää lisäselvityksiä varten, jos liiketoimi on epäilyttävä tai ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Vaihtoehtoisesti ilmoitusvelvollinen voi suoraan kieltäytyä liiketoimesta.

Toisinaan liiketoimen keskeyttäminen ei ole mahdollista tai keskeyttäminen vaikeuttaisi liiketoimen tosiasiallisen edunsaajan selville saamista. Tällöin ilmoitusvelvollinen voi suorittaa liiketoimen loppuun.

6.2 Ilmoituksen muoto ja sisältö

Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä sähköisesti rahanpesun selvittelykeskuksen sovellusta käyttäen. Ilmoitus voidaan erityisestä syystä tehdä myös muuta salattua yhteyttä tai muutoin tietoturvallista menettelyä käyttäen.

Ohjeet ilmoituksen tekemiseksi löytyvät Rahanpesun selvittelykeskuksen sivuilta: http://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen

Epäilyttävää liiketoimea koskevassa ilmoituksessa on oltava asiakkaan tuntemistiedot sekä tiedot liiketoimen laadusta, liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrästä ja valuutasta, varojen tai muun omaisuuden alkuperästä tai kohteesta ja syystä, joka teki liiketoimesta epäilyttävän, sekä siitä, onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty vai onko siitä kieltäydytty.

Ilmoitusvelvollisen on annettava maksutta rahanpesun selvittelykeskukselle kaikki epäilyn selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Ilmoitusvelvollisen on vastattava rahanpesun selvittelykeskuksen tietopyyntöihin sen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

6.3 Ilmoitukseen liittyvien tietojen säilyttäminen ja salassapito

Ilmoitusvelvollisen on säilytettävä viiden vuoden ajan ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot sekä näihin liittyvät asiakirjat.

Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi asiakkaan tuntemiseen liittyvät tiedot, sekä tiedot, joita ilmoitusvelvollinen on hankkinut selonottovelvollisuuttaan täyttäessään.

Epäilyttävästä liiketoimesta tehtävän ilmoituksen tekemiseksi hankitut tiedot ja asiakirjat on pidettävä erillään asiakasrekisteristä (tai muusta vastaavasta järjestelmästä) eikä niitä saa käyttää muuhun kuin rahanpesulaissa säädettyyn tarkoitukseen.

Tiedot ja asiakirjat on poistettava viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta, jollei niiden edelleen säilyttäminen ole tarpeen rikostutinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin taikka ilmoitusvelvollisen tai sen palveluksessa olevan oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen ja asiakirjojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus on tutkittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä säilyttämisen tarpeellisuuden tarkistamisesta. Tarkistamisesta ja sen ajankohdasta on tehtävä merkintä.

Rekisteröidyllä eli ilmoitusvelvollisen asiakkaalla ei ole oikeutta tarkastaa ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja tietoja tai asiakirjoja eikä rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja tietoja ja asiakirjoja. Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa näiden tietojen käsittelyn lainmukaisuuden.

Ilmoitusvelvollinen ei saa paljastaa ilmoituksen tekemistä epäilyttävästä liiketoimesta tai asiaan liittyvää selvittelyä epäilyn kohteelle tai muulle henkilölle. Ilmoitusvelvollinen saa kuitenkin luovuttaa tiedon siitä, että ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehty, Finanssivalvonnan toimiluvan saaneelle esimerkiksi pankille, luottolaitokselle tai vakuutusyhtiölle, joka on osallisena siinä liiketoimessa, jota ilmoitus koskee.

7 Velvoitteet jäädytyspätösten ja finanssipakotteiden johdosta

Terrorismin rahoittamisen torjumiseksi ilmoitusvelvollisen tulee myös olla tietoinen varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi säädettyssä laissa (325/2013, myöhemmin *jäädyttämislaki*) asetetuista velvoitteista. Lisäksi on syytä tutustua kansainvälisiin pakotejärjestelmiin siltä osin, kun niillä voi olla merkitystä ilmoitusvelvollisen toiminnassa. Pakotteiden toimeenpanosta Suomessa säädetään ns. *pakotelaissa* (659/1967).

Aluehallintoviraston verkkosivuilla on terrorismin rahoittamisen estämisestä oma osionsa, jossa käydään tarkemmin läpi jäädytyksiin ja pakotteisiin liittyviä asioita. Verkkosivuilla on myös linkki Keskusrikospoliisin ja Ulkoministeriön asiaa käsitteleville verkkosivuille. Aluehallintoviraston terrorismin rahoittamisen estämistä käsittelevät sivut löytyvät osoitteesta <http://www.avi.fi/web/avi/terrorismin-rahoittamisen-estaminen>

Jos ilmoitusvelvollinen havaitsee asiakkaissaan jäädytys- tai pakotelistalla olevan henkilön tai yhteisön, mahdollinen käynnissä oleva liiketoimi on syytä keskeyttää, eikä tällaiselle henkilölle tai yhteisölle saa luovuttaa varoja. Asiasta on viipymättä ilmoitettava Helsingin ulosottovirastolle sähköpostilla osoitteeseen helsinki.uo(at)oikeus.fi. Helsingin ulosottovirastoon voi olla yhteydessä myös tilanteessa, jossa on epäselvää, onko asiakkaana oleva taho sama kuin jäädytyspäättöksen tai pakotteiden kohteena oleva henkilö. Jäädytys- tai pakotelistalla olevalle henkilölle tai yhteisölle kuuluvia varoja ei myöskään saa luovuttaa eteenpäin kolmannelle taholle ilman viranomaisen antamaa lupaa.

8 Koulutus ja ohjeistus

Rahanpesulain 9 luvun 1 §:ssä säädetään työntekijöiden koulutuksesta ja suojelemisesta sekä ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan soveltuvien toimintaohjeiden laatimisesta.

Ilmoitusvelvollisen tulee laatia omaan toimintaansa soveltuvat toimintaohjeet asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä asiakasta koskevien tietojen hankkimisesta, jatkuvasta seurannasta ja selonottovelvollisuudesta sekä ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta. Tätä aluehallintoviraston laatimaa ohjetta voi hyödyntää omia toimintaohjeita suunniteltaessa, mutta jokaisen ilmoitusvelvollisen tulee riskiarvion pohjautuen valita ne menettelytavat, joiden puitteissa lain velvoitteet tulevat noudatettaviksi, sekä ne menettelytavat, jotka vastaavat ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan liittyviä riskejä.

Lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee huolehtia, että sen työntekijät saavat koulutuksen rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Jos ilmoitusvelvollinen on osa konsernia tai muuta taloudellista yhteenliittymää, sen tulee lisäksi noudattaa konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisäisiä menettelytapoja ja ohjeita rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi.

Ilmoitusvelvollisen tulee lisäksi toteuttaa toimenpiteitä niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät ilmoituksia rahanpesun selvittelykeskukselle.

9 Sisäinen valvonta ja rahanpesulain velvoitteiden rikkomisista ilmoittaminen

9.1 Sisäinen valvonta

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisella on oltava sen toiminnan luonne, koko ja laajuus huomioon ottaen riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan tulee sisältää ainakin:

- 1) sisäisten toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen sekä tarvittaessa valvonnan kehittämisen;

2) sisäisen tarkastuksen, jos tämä on perusteltua ilmoitusvelvollisen toiminnan luonne ja koko huomioon ottaen.

Toimintaperiaatteita ja menettelytapoja ovat esimerkiksi riskienhallintaan liittyvät käytänteet, asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen, raportointi, tietojen tallentaminen, sisäinen valvonta sekä työntekijöiden toiminnan läpikäynti.

Ilmoitusvelvollisen on huolehdittava siitä, että sen sisäinen tarkastus tai muu vastaava toiminto tarpeen mukaan käy läpi ja kehittää toimintaperiaatteita ja menettelytapoja. Aktiivisen kehittämisen tarve voidaan suhteuttaa ilmoitusvelvollisen toiminnan luonteeseen, kokoon ja laajuuteen. Ilmoitusvelvollisen on myös nimettävä johdostaan henkilö, joka vastaa rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen sisäisestä valvonnasta, jos se on perusteltua ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioon ottaen.

9.2 Ilmoitusvelvollisen menettelytavat rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen

Rahanpesulain 7 luvun 8 §:ssä on säädetty ilmoitusvelvollisille velvollisuus laatia menettelytavat, joita noudattamalla sen palveluksessa olevat tai asiamiehet voivat ilmoittaa ilmoitusvelvollisen sisällä riippumattoman kanavan kautta rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten epäilyistä rikkomisesta.

Järjestelmän tarkoituksena on varmistaa, että ilmoitusvelvollisen sisällä tieto mahdollisista velvoitteiden laiminlyönneistä tavoittaa luottamuksellisesti esimerkiksi yhtiön johdon tai sisäisen tarkastuksen niin, että puutteisiin voidaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ilmoituksen tekeminen ei edellytä näyttöä rikkomusepäilyn tueksi, vaan perusteltu epäily riittää.

Ilmoituksen tekijän ja ilmoituksen kohteen henkilötiedot ovat salassa pidettäviä ja ilmoitusvelvollisen tulee toteuttaa asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet ilmoitusten tekijöiden suojelemiseksi.

Rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen on mahdollista käyttää myös jo olemassa olevia järjestelmiä. Menettelytapoja laadittaessa on hyvä käsitellä ilmoittajan ja ilmoituksen kohteena olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia, ilmoitusten sisältöä, ilmoitusten käsittelyssä ja tutkinnassa noudatettavia menettelyjä ja mahdollisia muita toimenpiteitä.

9.3 Aluehallintoviraston järjestelmä rikkomusepäilyjä koskeville ilmoituksille

Myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolla on järjestelmä, jonka kautta se voi vastaanottaa ilmoituksia rahanpesulain säännösten epäilyistä rikkomuksista.

Aluehallintoviraston järjestelmää voivat oman järjestelmän sijaan käyttää ne aluehallintoviraston valvomat ilmoitusvelvolliset, joiden

- palveluksessa on korkeintaan viisi työntekijää, tai joiden
- organisaatorakenne ei mahdollista riippumattoman kanavan järjestämistä lain tarkoittamalla tavalla.

Ilmoitus rikkomusepäilystä tulee tehdä sähköpostitse osoitteeseen rahanpesu(at)avi.fi. Ilmoituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Mitä ilmoitusvelvollista rikkomusepäily koskee – nimi ja mahdollinen y-tunnus sekä muut saadut tunnistamis- ja todentamistiedot.

- Kuvaus siitä, mitä saadun selvityksen perusteella on tapahtunut.
- Kuvaus siitä, millä tavoin säännöksiä epäillään rikotun.

Aluehallintovirastolle ilmoitetut rikkomusepäilyt otetaan huomioon osana valvontaviranomaisen riskiperusteista valvontaa. Ilmoitusten johdosta toteutetuista valvontatoimenpiteistä ei ilmoiteta rikkomusepäilystä ilmoittaneelle.

10 Valvonta ja hallinnolliset sanktiot

Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista siltä osin, kun kyse on edellä ohjeen luvussa 1 luetelluista ilmoitusvelvollisista. Valvonnasta ja hallinnollisista sanktioista säädetään rahanpesulain 7 ja 8 luvuissa.

Aluehallintovirastolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja maksutta pyytämänsä tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä rahanpesulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi. Aluehallintovirasto voi lisäksi tehdä tarkastuksen ilmoitusvelvollisen toimipaikkaan.

Rahanpesulain nojalla aluehallintovirastolla on mahdollisuus erilaisin toimenpitein puuttua ilmoitusvelvollisen toimintaan, mikäli rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisessa on puutteita.

Aluehallintovirasto voi kiellon ja oikaisukehotuksen keinoin puuttua ilmoitusvelvollisen suunnittelemiin tai tämän toteuttamiin päätöksiin, toimenpiteisiin tai menettelyihin, jos nämä ovat ristiriidassa rahanpesulain velvoitteiden kanssa. Viime kädessä on mahdollista myös kieltää henkilöä toimimasta ilmoitusvelvollisen johdossa määräaikaikaisesti.

Ilmoitusvelvolliselle voidaan määrätä rikemaksu, mikäli tämä tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyö tai rikkoo velvoitteen:

- 1) tuntee asiakas tai yksilöidä ja arvioida rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä;
- 2) tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys;
- 3) säilyttää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot;
- 4) hankkii asiakasta koskevia tietoja, seurata asiakassuhdetta jatkuvasti ja ottaa selvää asiakkaan tavanomaisesta poikkeavista liiketoimista;
- 5) tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja;
- 6) soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi;
- 7) tunnistaa asiakas, kun tämä ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa;
- 8) laatia ja noudattaa riskiperusteisia menettelyjä sen arvioimiseksi, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani;

- 9) soveltaa ETA-alueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvää tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi;
- 10) tehdä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle;
- 11) hakea rekisteröitäväksi rahanpesun valvontarekisteriin;
- 12) laatia menettelytavat rikkomusepäilystä ilmoittamiseen;
- 13) järjestää työntekijöiden koulutus tai suojeleminen taikka laatia toimintaohjeet.

Jos edellä mainittuja velvoitteita (pois lukien velvoite hakea rahanpesun valvontarekisteriin) rikotaan tai laiminlyödään tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti ja järjestelmällisesti, aluehallintovirasto voi määrätä seuraamusmaksun, joka on lähtökohtaisesti rikemaksua suurempi. Aluehallintovirasto voi myös antaa ilmoitusvelvolliselle julkisen varoituksen, mikäli tämä menettelee muiden kuin rike- tai seuraamusmaksua koskevien rahanpesulain säännösten vastaisesti, tai rahanpesulain nojalla annettujen määräysten vastaisesti. Julkisen varoituksen antamisen edellytys on, ettei asia kokonaisuutena anna aihetta ankarampiin toimenpiteisiin. Kaikki rahanpesulain nojalla määrätyt hallinnolliset sanktiopäätökset julkaistaan.